

ENIGE NOTITIES OVER ENKELE BROEDVOGELS VAN AERDENHOUT
IN 1971

Inleiding.

Al bladerend door de tot nu verschenen nummers van "De Fitis" is duidelijk te zien dat verscheidene gebieden binnen het rayon waarin de Vogelwerkgroep opereert frekwent zijn bezocht of geïnventariseerd. Aan de andere kant is het opvallend dat andere gebieden niet worden vermeld. Wanneer het hier gaat om de stad Haarlem of de dichte bewoningscentra elders in Zuid-Kennemerland dan is het logisch en akseptabel dat er weinig wordt gevogeld. Mij bevreemde echter dat ook vogelrijke plaatsen zoals Bloemendaal, Overveen, Aerdenhout, Heemstede, het noord-oostelijk van Haarlem gelegen weidegebied en de bollenstreek zelden werden genoemd en dus nagenoeg nooit bezocht, laat staan onderzocht zijn.

Geactiveerd door de oproep om de Bosuil en Ransuil in 1971 landelijk te inventariseren heb ik Aerdenhout behalve voor deze twee uilensoorten ook bekeken op het voorkomen van Goudhaantje, Boomklever, Groenling en Europese Kanarie. Het zijn soorten die of vroeg in het jaar onderzocht moeten worden, of bewoners van specifieke biotopen, of soorten waardoor met nachtelijk onderzoek de beste resultaten te verkrijgen zijn.

Aerdenhout ligt in de gemeente Bloemendaal geheel in het binnenduinbos. Het is een zeer bosrijke plaats met veel lanen en buitens waar hoge bomen het een bijzonder karakter geven. De binnenduinbossen strekken zich uit vanaf Alkmaar tot Den Haag en liggen vlak achter de duinen (meestal op de oude strandwal) op de grens met de laaglanden.

In het zuidwestelijk deel van Aerdenhout liggen zoals de streeknaam "Naaldenveld" aanduidt grote denbossen van voornamelijk Grove Den en Oostenrijkse Den. Overigens zijn het vooral de Eik, Berk, Esdoorn, Populier en Iep die hier groeien. Het is een aaneenschakeling van grotere en kleinere tuinen, parken en lanen die grotendeels in partikulier eigendom zijn.

Vaste grenzen van Aerdenhout bestaan feitelijk niet zodat ik er toe over ben gegaan om een min of meer fictieve grens te maken. De zuidgrens wordt gevormd door het weilandenkompleks van Marijeweide en de noordgrens door de gebieden, Elswout en Koningshof. De west- en oostgrenzen zijn de gemeentegrenzen van Bloemendaal met respectievelijk Zandvoort, Bentveld en Heemstede/Haarlem.

Bosuil

Zoals gezegd zijn er in Aerdenhout betrekkelijk veel lanen en andere beplantingen van vooral hoge Eiken. In deze bomen die soms hol zijn broedt deze uilesoort graag. Er handhaaft zich een behoorlijke populatie die zich van de mens met zijn verkeer en bebouwingen weinig aantrekt. Uit voorgaande jaren waren mij ook broedplaatsen bekend.

In 1971 heb ik al deze plaatsen bekeken en de resterende terreinen onderzocht. Vooral de zang van deze uil is hierbij onmisbaar gebleken. Gedurende mei en juni konden aan de hand van piepende jongen vele broedsels bevestigd worden. Totaal kon ik 14 paar vaststellen wat als minimum moet worden beschouwd. De directe omgeving van de Viersprong herbergde minstens 6 paar. Hier vond ik in april ook een verkeersslachtoffer. Tegen Aerdenhout aan - in Bentveld en Vogelenzang - broedden ook enkele paren.

Ransuil

Omdat ik ter wille van de Bosuil toch veel 's nachts moest opereren heb ik gelijk de Ransuil maar meegenomen. Het biotoop in Aerdenhout is door ontbreken van grotere open stukken als weilanden of i. d. voor deze soort niet zo geschikt. Inderdaad bleken bijna alle territoria zich aan bosranden en zodoende dus aan de rand van Aerdenhout te bevinden. Ik telde 9 broedparen en alle hebben jongen groot gebracht. De meeste plaatsen van de Ransuil-territoria waren mij onbekend. Soms had ik er in vorige jaren wel een zingende vogel gehoord of een eks. gezien.

Grote populatie-schommelingen komen nogal eens voor en staan in verband met veldmuizenplagen. Het is mij niet bekend of het aantal dat ik in 1971 telde een hoog aantal is of dat dit voor zo'n gebied normaal of te laag genoemd mag worden.

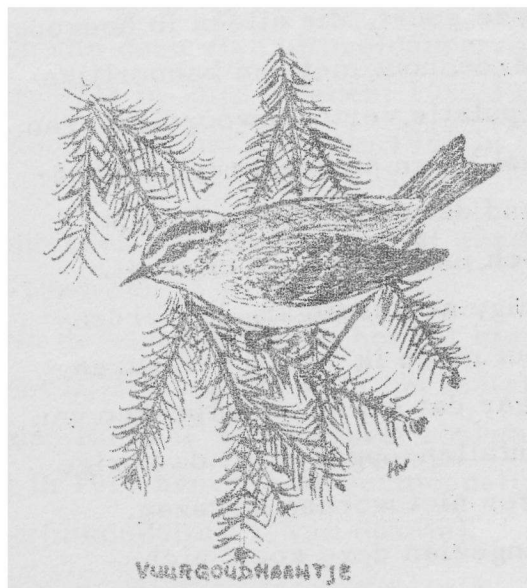
Goudhaantje

Het gebied Aerdenhout bestaat grotendeels uit loofhout; alleen in het westelijk deel is naaldhout overheersend, daar moet de Goudhaan dan ook gezocht worden. Het overgrote deel van de Koniferenbossen bestaat uit dennen en een zeer klein percentage betreft Sparren. Vooral deze sparren die vaak als solitair voorkomen blijken bij dit Goudhaantje zeer in trek te zijn. Aan zingende ♂ kon ik in 1971 in Aerdenhout zeker 3 paar vaststellen.

Hoe het deze soort momenteel elders in Zuidkennemerland vergaat is niet geheel duidelijk. Akkerman en Niessen (1966) noemen het Goudhaantje een zeldzame broedvogel die broedde in de A. W. duinen, Huis te Vogelenzang, Elswout en Koningshof. Vergelijken we die stand met die van tegenwoordig dan is er zeker sprake van een vooruitgang. Thans bewoont dit Goudhaantje, zij het in bescheiden mate, de naaldhout-aanplanten van behalve de A. W. duinen, Huis te Vogelenzang en Koningshof ook die van Aerdenhout, Bennebroek, Bentveld, Bloemendaal, Duin en Kruidberg, Duinlust, Groenendaal, Midden-duin, Overveen, Santpoort en Vogelenzang. Eksakte aantallen opgaven ontbreken echter in verreweg de meeste gevallen. In Elswout is blijkens de inventarisaties van de afgelopen jaren het Goudhaantje geen broedvogel meer. Hoe de soort er voorstaat in de Kennemer Duinen, bij Velsen en IJmuiden en in de Staatsbossen tussen Noordwijk en Langeveld in mij niet bekend.

Vuurgoudhaantje

Zeer interessant was de konstatering van een Vuurgoudhaanbroedgeval. Sinds half april hoorde ik dit vogeltje op één bepaalde plaats zingen doch vermoedde dat het eks. wel zou verdwijnen in de loop van het broedseizoen. In mei en begin juni was het ♂ er nog steeds hoewel het zelden zong. Op 10 mei en 24 mei zag ik misschien een tweede eks. (het ♀?) en op 24 juni ontwaarde ik tot mijn grote verbazing een paartje met 3 jongen. Dit vijftal was ook op 30 juni present. Op zichzelf een interessante vondst zeker in het licht van de uitbreiding die deze soort nog steeds vertoont. Of de vestiging blijvend is valt nog te bezien. De drie broedgevallen in 1970 te Schoorl en de vestiging in Engeland zijn in elk geval aanwijzingen die hier op duiden. Afgelopen jaren ben ik veel in Drenthe geweest en heb daar grote gebieden ge-

inventariseerd. Het Vuurgoudhaantje is daar beslist geen zeldzaamheid. In Zuidwest-Drenthe (gem. Havelte, Diever en Vledder) broedden in 1970 en 1971 zeker 75 paar. Ook landelijk blijkt dit geen onaanzienlijk aantal te zijn. Sinds 1928 broedt dit vogeltje in Nederland, maar volgens mij momenteel in grotere getale dan de Avifauna van Nederland (1970) opgeeft.

Wanneer alleen al in Z.W. Drenthe bij een intensieve inventarisatie ca. 75 paar aan het licht komen wat moet er dan elders in Drenthe niet aan Vuurgoudhaantjes huizen? Ook in Overijssel -vooral in Twente- is deze Goudhaan geen zeldzaamheid; evenzo plaatselijk in Noord-Brabant en Gelderland. Het Vuurgoudhaantje gedraagt zich nogal onopvallend, daarentegen is de zang onmiskenbaar en zeker niet onopvallend. Wat betreft de biotopen kon ik in Drenthe vaststellen dat uitsluitend naaldhout al of niet gemengd met loofhout hiervoor in aanmerking kwam. Van de 76 broedgevallen in 1970 broedden of zongen er:

34 in Douglaspar (*Pseudotsuga menziesii*)

27 in Fijnspar (*Picea abies*)

7 in diverse sparren (*Picea spec.*)

4 in Zilverspar (*Abies nordmanniana*)

2 in Grove Den (*Pinus sylvestris*)

1 in Lork (*Larix leptolepis*)

1 in Tsuga (*Tsuga canadensis*)

In Aerdenhout nestelde het Vuurgoudhaantje waarschijnlijk in een Fijnspar; in elk geval zong de vogel wel altijd in deze boom. Aangezien Aerdenhout en geheel Zuid-Kennemerland arm is aan sparren en zeker aan grote sparrenaanplanten van hoogopgaande exemplaren, is het niet te verwachten dat de uitbreiding van de Vuurgoudhaantjes hier ooit een enorme vlucht zal nemen.

Boomklever

Deze soort, die alléén in hoogopgaand loof- of gemengd bos voorkomt, is in Aerdenhout met een behoorlijke populatie vertegenwoordigd. Van veel lanen en bospercelen is bekend dat de klever er broedt doch juist geteld is er nooit. Enige achteruitgang in Aerdenhout meen ik wel te bespeuren maar dat kan door ontbreken van aantallen-opgaven uit de vorige jaren niet worden bewezen. Aangezien deze soort zich

niet gemakkelijk laat inventariseren moet ik wel aannemen dat het aantal dat ik vaststelde te laag is. Aan zingende ♂♂ telde ik 21 paar wat als minimum moet worden gezien. Ik schat de populatie op 30 tot 35 paar.

Groenling

Ook de Groenling is geen gemakkelijke vogel om te inventariseren. Aanvankelijk - tot eind april ongeveer - zijn de ♂♂ zeer lawaaierig en zingen zeer frekvent. Gedurende mei en begin juni echter zijn vele Groenlingen zwijgzaam en niet zelden ontbrekend in hun territorium. Vanaf half juni (in 1971 tenminste) en in juli wemelt het daarentegen weer van Groenlingen met hun jongen om en nabij hun broedplaatsen.

Aangezien Aerdenhout rijkelijk bezet is met "evergreens" als sierkoniferen, sparren en klimop is het niet zo vreemd dat het een behoorlijk Groenlingenbestand herbergt. Als absoluut minimum telde ik in 1971 89 paar. Reken ik hierbij enkele dubieuze broedgevallen dan kom ik op 94 paar. Dit houdt volgens mij ook nog een geringe onderschatting van de populatie in; ik houd het aantal op 100 paar.

Europese Kanarie

In diverse vogelboekjes kan men lezen dat de Europese Kanarie o. a. in de omgeving van Haarlem broedt. Met deze omgeving wordt dan vooral Aerdenhout en Bentveld bedoeld. Dat Haarlem e. o. speciaal genoemd wordt ligt in het feit dat deze situering een afwijkende plaats inneemt in het areaal van de kanarie. De areaalgrens loopt over Nederland. Deze soort broedt binnen onze grenzen alleen regelmatig in Zuid Limburg, Overijssel en bij Haarlem. Elders in Nederland zijn ekseptioneel broedgevallen gepubliceerd van de provincies Limburg, Gelderland, Utrecht, Noord-Brabant, Drenthe en Noord-Holland (het Gooi en Castricum). De vestiging bij Haarlem was interessant want het gold als één van de vóórposten van deze zich uitbreidende vogelsoort. (1922 voor het eerst in Nederland; 1942 in Zuid Zweden; 1956 Franse Kanaalkust). In elk geval broedde deze soort voor het eerst in 1951 in Aerdenhout.

Akkerman en Niessen (1966) melden het volgende: 1951 (misschien al eerder) eerste broedgeval; 1955 ca. 10 paar; 1960-1964 ca. 15 paar.

Sedertdien is er kennelijk een dalende lijn in de aantallenreeks hoewel hieromtrent geen eksakte gegevens bekend zijn. Het lijkt er op dat 1971 het laatste jaar is dat deze soort in Aerdenhout broedde. Na veel en intensief zoeken kon ik nog één broedgeval vaststellen. Ook in 1970 broedde er vermoedelijk één paar op een andere plaats in Aerdenhout (mededeling T. van Spanje).

Naast Aerdenhout en Bentveld wordt door Akkerman en Niessen ook Vogelenzang als zangplaats genoemd. Verder achterhaalde ik enige waarschijnlijke broedgevallen op het landgoed Duin en Kruidberg in 1961 tot en met 1967 (de Fitis 5 nr. 2) en zelf hoorde ik in 1965 een zingend eks. in Heemstede. Aan het opdringen van de kanarie naar het noordwesten lijkt een einde gekomen te zijn. Zowel alhier als bij Castricum (tot 1966) is dit in elk geval niet meer te ontkennen.

Met dit geschrevene beoog ik niet alleen het publiceren van wetenswaardigheden maar tevens een oproep om meer gericht te onderzoeken. De avifauna die Akkerman en Niessen samenstelden is alweer 6 á 7 jaar oud en zullen we als Vogelwerkgroep een vuist kunnen maken, dan impliceert dit dat we bij moeten blijven. Vooral in het gewest Zuid-Kennemerland is de invloed van de bewoningscentra met hun uitbreidingen en agglomeraties, evenals de verkeerstoename en de explosieve toeristengolf in het zomerhalfjaar, waanzinnig groot. Daar hangt de verandering c. q. verwoesting van de biologisch-ecologische wereld nauw mee samen. Als vogelaars in Zuid-Kennemerland weten we maar al te goed dat het soorten zoals o. a. Torenvalk, Kemphaan, Holenduif, Nachtzwaluw en Grauwe Klauwier als broedvogels bepaald niet voor de wind gaat. Laten we er voor waken dat het geen lotgenoten van de Griel worden. De chemische giften en stookolie eisen nog steeds hun tol. Het verzamelen van feiten en cijfermateriaal is hierbij van onschatbare waarde en nut; dit kan trouwens geschieden op een zeer prettige manier!

Litteratuur

- Akkerman W. J. en F. Niessen -1966- De vogels van Zuid-Kennemerland-
Het Vogeljaar 14: 22-82
Voous K. H. -1960- Atlas van Europese Vogels-

Commissie v. d. Nederlandse Avifauna-1970- Avifauna van Nederland-2^e druk.
Zomerdijk P. J. e. a. -1971- Broedvogels van Noord-Holland-Noord.
(publikatie van Vogelwerkgroep Noord-Hollands Noorderkwartier)

A. J. van Dijk
Zandvoortselaan 190
Heemstede.